

PODSTAWOWE POJĘCIA

Desygnat nazwy – każdy przedmiot, dla którego owa nazwa jest znakiem.

Zakres nazwy (denotacja) – zbiór wszystkich i tylko desygnatów tej nazwy.

Relacja **oznaczania (denotowania)** – relacja, jaka zachodzi między nazwą a jej desygnatem.

Nazwą może być* każde wyrażenie, które nadaje się na podmiot lub orzecznik w poprawnie pod względem gramatycznym zbudowanym zdaniu podmiotowo orzecznikowym (A jest B).

Treść (pełna) nazwy to zbiór wszystkich cech, przysługujących wspólnie wszystkim desygnatom danej nazwy przy pewnym jej znaczeniu. [Kazimierz Ajdukiewicz, „Logika pragmatyczna”]

Przykład: treść nazwy „kwadrat” – figura płaska, czworoboczna, równoboczna, prostokątna, o bokach parami równoległych, o przekątnych równych, połowiących się i prostopadłych, wpisywalna w okrąg i opisywalna na okręgu,...

Treść charakterystyczna (konotacja) nazwy to taki zbiór cech, że każdy desygnat danej nazwy posiada wszystkie cechy z owego zbioru i tylko desygnaty tej posiadają wszystkie te cechy łącznie.

Przykład: treść charakterystyczna nazwy ”kwadrat” – figura płaska, czworoboczna, równoboczna, prostokątna albo figura płaska, czworoboczna, równoboczna, o przekątnych równych

Treść językowa (leksykalna) nazwy to taki zbiór cech, w przypadku którego każdy (kto używa tej nazwy w tym właśnie znaczeniu) poinformowany o tym, że jakiś przedmiot ma wszystkie cechy z owego zbioru, musi niezależnie od tego, co by wiedział poza tym, umieć trafnie rozstrzygnąć, czy nazwą tą może ten przedmiot zaopatrzyć [K. Ajdukiewicz, „Logika pragmatyczna”]

Przykład: jest to taki zestaw cech, który jednoznacznie charakteryzuje kwadraty w sposób oczywisty prawdopodobnie dla większości kompetentnych i normalnych użytkowników języka polskiego (zapewne będzie to zestaw cech: figura płaska, czworoboczna, równoboczna, o przekątnych równych).

RODZAJE NAZW

A. Jak nazwy są zbudowane?

– Nazwy **proste** składają się z jednego wyrazu (np. „krzesło”, „atom”, „dyrektor”).

– Nazwy **złożone** składają się z więcej niż jednego wyrazu (np. „bardzo wysokie krzesło”, „taki malutki, że aż niewidoczny atom”, „Ojciec Dyrektor”).

B. Co nazwy oznaczają?

– Nazwy **konkretne** są znakami dla rzeczy, osób bądź czegoś, co wyobrażamy sobie jako rzecz albo osobę (np. „Arystoteles”, „kamyczek”, „krasnoludek Gapcio”, „Pan Prezydent”).

– Nazwy **abstrakcyjne** to pozostałe nazwy: znaki cech, relacji, stanów rzeczy, liczb itd. (np. „radość”, „wyższość”, „czerń sukni Eulalii”).

*„Może być” a nie „jest”, ponieważ wyrażenia wieloznaczne w różnych kontekstach mogą mieć różne kategorie syntaktyczne. Żeby zamienić „może być” na „jest” musielibyśmy jakoś ową wieloznaczność zneutralizować, np: „Wyrażenie *X*, brane w znaczeniu *N*, jest **nazwą** wtw (wtedy i tylko wtedy gdy wyrażenie *X*, brane w znaczeniu *N*, nadaje się na podmiot lub orzecznik w poprawnie pod względem gramatycznym zbudowanym zdaniu podmiotowo-orzecznikowym.” [Kazimierz Ajdukiewicz, „Logika pragmatyczna”]

C. Jak nazwy oznaczają?

– Nazwy **generalne** to takie nazwy, które nadawane są desygnatom z uwagi na pewne cechy, jakie owym desygnatom przypisujemy; nazwy te posiadają treść (np. „najwyższy budynek w Poznaniu”, „krzesło”, „minister”, „minister rybołówstwa”).

– Nazwy **indywidualne** to pozostałe nazwy (zwykle imiona własne).

Każda nazwa *generalna* może wystąpić w jednej z trzech **supozycji**:

- **prostej**: nazwa jest znakiem dla konkretnego przedmiotu danego rodzaju
Zając przekicał przez pole.
- **formalnej**: nazwa jest znakiem dla całego gatunku przedmiotów
Zając pospolicie występuje w Europie.
- **materialnej**: nazwa jest znakiem samej siebie
„Zając” składa się z 5 liter.

D. Ile nazwy mają desygnatów?

– Nazwy **puste** nie mają desygnatów (realnie istniejących).

– Nazwy **jednostkowe** mają jeden desygnat.

– Nazwy **ogólne** mają więcej niż jeden desygnat.

E. Jak rozpoznajemy desygnaty?

– Nazwy **ostre**

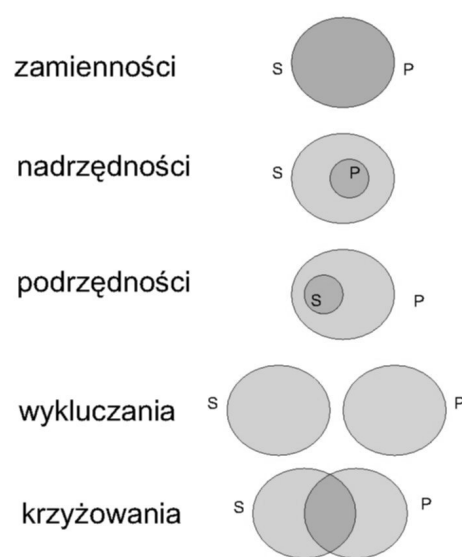
- o znaczeniu **wyraźnym** – to takie nazwy, dla których możemy określić ich treść charakterystyczną;
- o znaczeniu **intuicyjnym** – to takie nazwy, w przypadku których nie potrafimy co prawda określić treści charakterystycznej, ale dla każdego przedmiotu jesteśmy w stanie stwierdzić, czy należy on do zakresu owej nazwy, czy nie.

– Nazwy **nieostre** to pozostałe nazwy.

STOSUNKI MIĘDZY ZAKRESAMI NAZW

Między zakresami nazw S i P zachodzi:

- stosunek **zamienności** wtw każdy desygnat nazwy S jest desygnatem nazwy P i każdy desygnat nazwy P jest desygnatem nazwy S ;
- stosunek **nadrzędności** wtw każdy desygnat nazwy P jest desygnatem nazwy S , ale istnieją takie desygnaty nazwy S , które nie są desygnatami nazwy P ;
- stosunek **podrzędności** wtw każdy desygnat nazwy S jest desygnatem nazwy P , ale istnieją takie desygnaty nazwy P , które nie są desygnatami nazwy S ;
- stosunek **wykluczania** wtw żaden desygnat nazwy S nie jest desygnatem nazwy P (a tym samym i na odwrót);
- stosunek **krzyżowania** wtw istnieją desygnaty nazwy S , które są zarazem desygnatami nazwy P , istnieją desygnaty nazwy S , które nie są desygnatami nazwy P i istnieją desygnaty nazwy P , które nie są desygnatami nazwy S .

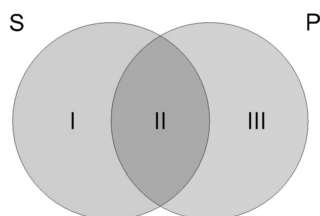
Aby określić stosunek, jaki zachodzi między zakresami dwóch dowolnych nazw S i P , należy znaleźć odpowiedzi na takie oto trzy pytania:

I czy istnieją S , które nie są P ?

II czy istnieją S , które są P ?

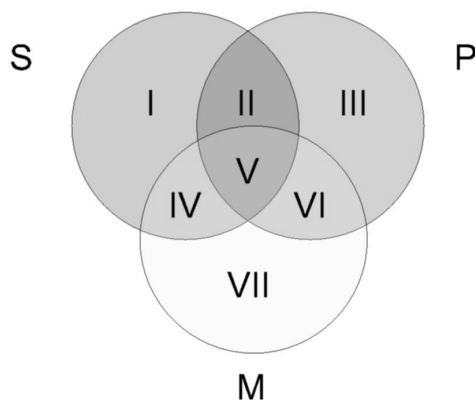
III czy istnieją P , które nie są S ?

czyli określić, które z pól poniższego diagramu są puste, a które nie:

Nb. diagramy takie będziemy nazywać **diagramami Venna**.

Jeśli interesują nas stosunki między zakresami *trzech* nazw, obrazek się nieco komplikuje:

Pytań robi się siedem. I tak dalej.